

Katarzyna Czornik, Miron Lakomy

**KONFERENCJA NAUKOWA „DYLEMATY POLITYKI
ZAGRANICZNEJ POLSKI W KONTEKŚCIE EWOLUCJI
ŚRODOWISKA MIĘDZYKRAJOWEGO
NA PRZEŁOMIE PIERWSZEJ I DRUGIEJ DEKADY XXI W.”**

W dniach 23–25 września 2013 r. Zakład Stosunków Międzynarodowych Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach zorganizował konferencję naukową w Ustroniu na temat „Dylematy polityki zagranicznej Polski w kontekście ewolucji środowiska międzynarodowego na przełomie pierwszej i drugiej dekady XXI w.” W konferencji uczestniczyli najważniejsi badacze polskiej polityki zagranicznej i stosunków międzynarodowych z największych ośrodków akademickich kraju.

Konferencja naukowa, która odbyła się z okazji 40-lecia Zakładu Stosunków Międzynarodowych INPiDz Uniwersytetu Śląskiego, miała na celu zdiagnozowanie najważniejszych nowych zjawisk i tendencji występujących w środowisku międzynarodowym Polski i ukazanie ich wpływu na kontynuację bądź modyfikację dotychczasowych interesów i celów polskiej polityki zagranicznej oraz związanych z tym dylematów. Stanowiła ona próbę odpowiedzi na pytanie, czy decydenci polskiej polityki zagranicznej trafnie „odczytują”, z punktu widzenia poszczególnych badaczy polskiej polityki zagranicznej uczestniczących w konferencji, zmiany zachodzące w bliższym i dalszym środowisku międzynarodowym Polski oraz właściwie modyfikują dotychczasowe koncepcje i praktykę polskiej polityki zagranicznej, wprowadzając nowe akcenty zarówno do sfery koncepcyjnej, jak i praktycznej tej polityki.

Obrady, podzielone na jedenaście grup tematycznych, zostały zainaugurowane wystąpieniami kierownika Zakładu Stosunków Międzynarodowych INPiDz Uniwersytetu Śląskiego prof. dra hab. Mieczysława Stolarczyka oraz prodziekana Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego prof. dra hab. Marka Jachimowskiego, który odczytał adres dziekana Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego prof. zw. dra hab. Wiesława Kaczanowicza.

W pierwszej części obrad plenarnych, dokonano analizy najważniejszych aspektów ewolucji środowiska międzynarodowego Polski w wymiarze globalnym. Prof. zw. dr hab. Teresa Łoś-Nowak zwróciła uwagę na ogromną dynamikę zmian w „przestrzeni międzynarodowej”, wyrażającej nieliniarny charakter geografii. Termin ten, zdaniem prof. Teresy Łoś-Nowak, pełniej ujmuje kategorię środowiska międzynarodowego w erze społeczeństwa postindustrialnego oraz oddaje charakter turbulencji zachodzących w stosunkach międzynarodowych. Prof. zw. dr hab. Lubomir Zyblikiewicz, odnosząc się do stosunku Polski do zmian w układzie sił w gospodarce i polityce światowej w XXI w., zwrócił uwagę na zwiększającą się rolę Chin oraz relatywnie słabnącą pozycję Stanów Zjednoczonych oraz Europy. Wskazał także na problem malejących więzi Polski z obszarami pozaeuropejskimi, oprócz relacji ze Stanami Zjednoczonymi. Pierwszą część obrad zamknęło wystąpienie dr hab. Adrian Duda, która podjęła próbę zdiagnozowania ewolucji środowiska międzynarodowego jako czynnika wpływającego na priorytety polskiej polityki zagranicznej w postrzeganiu polskich decydentów. Krytycznie odniosła się ona w tym kontekście do praktyki polskiej polityki zagranicznej i sugerowała potrzebę lepszego rozpoznania najważniejszych tendencji rozwoju środowiska międzynarodowego oraz sformułowanie całościowej wizji polityki zagranicznej Polski, przede wszystkim na obszarach pozaeuropejskich.

Druga grupa tematyczna została poświęcona celom, środkom oraz metodom polskiej polityki zagranicznej. Tę część obrad rozpoczął prof. dr hab. Stanisław Sulowski, który wskazał, że Polska ze względu na obiektywne uwarunkowania międzynarodowe nie jest w stanie zapewnić sobie samodzielnie bezpieczeństwa. Podkreślił również, że Polska nie ma możliwości stworzenia sobie odpowiednich warunków do prowadzenia skutecznej polityki zagranicznej. Istotą jego wystąpienia było wyodrębnienie trzech etapów wpływających na ciągłość i zmianę w polskiej polityce zagranicznej w XXI w. Następnie głos zabrał prof. dr hab. Marek Pietraś, który zanalizował polską kulturę strategiczną po 1989 r. Nie tylko zdefiniował to pojęcie jako konstrukcję analityczną, będącą połączeniem wiedzy ogólnej ze szczegółową, ale również wykazał, że można określić ją poprzez strategiczne preferencje decydentów polityki zagranicznej. Wielokrotnie podkreślał przy tym, że kultura strategiczna Polski jest procesem ewolucyjnym, a jej częścią składową są doświadczenia historyczne, które mogą być wzmacniane bądź osłabiane przez elity polityczne i intelektualne. Ostatnia w tej części konferencji głos zabrała dr Marta Ryniejska-Kieldanowicz, która omówiła cele polityki zagranicznej na przykładzie dyplomacji publicznej. Postawiła m.in. pytanie, czy możliwe jest wyko-

rzystanie teorii *public relations* do badania polityki zagranicznej, jak również czy istnieje kategoria „pijaryzacji” tej domeny działalności państwa. W interesującej dyskusji akcentowano m.in., że polscy decydenci w stopniu nieadekwatnym do rzeczywistości dostrzegają zmiany zachodzące w bliższym i dalszym środowisku międzynarodowym Polski, a te zmieniają się w znacznym stopniu na niekorzyść Polski. Decydenci naszego kraju powinni zatem odpowiedzieć na pytanie, na jaką politykę zagraniczną i na jakie role międzynarodowe stać RP.

W kolejnej części obrad autorzy referatów podjęli próbę zdefiniowania najważniejszych dylematów występujących w polityce zagranicznej Polski w relacjach bilateralnych z najważniejszymi sąsiadami. Wyzwania w stosunkach dwustronnych pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec omówili uznani polscy badacze tej problematyki. Dyskusję rozpoczął prof. zw. dr hab. Erhard Cziomer, który zastanawiał się nad implikacjami kryzysu w strefie euro dla niemieckiej polityki wobec Polski. Prof. dr hab. Aleksandra Trzcielińska-Polus wskazała na podobieństwa i różnice w deklarowanych oraz realizowanych priorytetach polskiej i niemieckiej polityki zagranicznej. Natomiast prof. dr hab. Mieczysław Stolarczyk odniósł się tylko do jednego z dylematów polityki niemieckiej Polski, który związany jest ze wzrostem roli Niemiec w UE w okresie kryzysu strefy euro. Podkreślił, że wśród polskich największych ugrupowań politycznych występuje zróżnicowanie stanowisk co do sposobów odniesienia się do obecnego etapu problemu niemieckiego.

Ożywioną dyskusję wywołały wystąpienia, w których wyeksponowane zostały dylematy polskiej polityki wschodniej. Prof. zw. dr hab. Ryszard Zięba wykazywał słuszność tezy, że polskie elity polityczne nie mają w zasadzie pomysłu na charakter partnerstwa RP z krajami poradzieckimi. Kluczowe w tym zakresie są relacje polsko-rosyjskie. Brak jest spójnej, przystającej do realiów koncepcji polityki wschodniej Polski. Wskazał również, że nadal dominującą postawą polskich elit politycznych wobec Federacji Rosyjskiej jest wrogość, przez co nie dostrzega się potencjału możliwej współpracy. Opinię tę potwierdził prof. dr hab. Stanisław Bieleń, który uznał negatywne emocje za poważny czynnik warunkujący relacje polsko-rosyjskie. Wskazał on także na „dyletantyzm historyczny” w polityce wschodniej Polski. Wymienił trzy warunki normalizacji relacji dwustronnych Polski z Rosją: powściągliwość wzajemną, zbliżenie społeczne oraz budowę „wspólnoty interesów”.

Drugi dzień obrad rozpoczął się od wystąpień poświęconych wyzwaniom stojącym przed polską polityką bezpieczeństwa. Jako pierwszy głos zabrał prof. dr hab. Michał Chorośnicki, który wskazał na przesunięcie punktu ciężkości w sferze obronności na siły specjalne. Zauważył także, że jednym z poważniejszych dylematów polityki bezpieczeństwa Polski jest odpowiedź na pytanie, czy angażować się w bliższe relacje z Unią Europejską czy w sojusz ze Stanami Zjednoczonymi. Dr hab. Justyna Zajac wykazywała z kolei, że dylemat bezpieczeństwa Polski – „Unia Europejska czy NATO” – obecny był na początku XXI w. U progu drugiej

dekady XXI w. nie ma konieczności dokonywania wyboru, nie istnieją bowiem w tej materii dylematy, ale wyzwania. Polska opiera swoje bezpieczeństwo równocześnie na dwóch filarach: UE i NATO. Prof. dr hab. Stanisław Bieleń, odnosząc się do tego wystąpienia podkreślił, że należy zastanowić się nad tym, jaką rolę Stany Zjednoczone przewidziały dla Polski w Sojuszu Północnoatlantyckim. Polscy decydenci powinni przemyśleć, do jakich sojuszy RP przynależy i ile kosztuje owa przynależność. Dr Miron Lakomy scharakteryzował z kolei jeden z najnowszych elementów polskiej polityki bezpieczeństwa – bezpieczeństwo teleinformatyczne. Zauważył, że proces formułowania najważniejszych priorytetów w tej dziedzinie był zbyt długi, co przyczyniło się do większej podatności na zagrożenia dla cyberprzestrzeni RP. Zasugerował także potrzebę zmian w treści „Polityki ochrony cyberprzestrzeni RP”, które uwzględniłyby wielowymiarowość wyzwań w tej dziedzinie. Z kolei w wystąpieniu mgra Andrzeja Kozłowskiego, który odniósł się do kategorii zagrożeń dla cyberprzestrzeni RP, szczególnie cenne było wskazanie na niski stopień świadomości społecznej oraz podatność zwykłych użytkowników na przestępczość komputerową. Debatę poświęconą polskiej polityce bezpieczeństwa zamknęło wystąpienie mgra Tomasza Iwanka, który zwrócił uwagę na rosnący kryzys skuteczności prawa międzynarodowego publicznego, szczególnie norm stojących na straży zakazu nielegalnego użycia siły militarnej.

Kolejnym wątkiem poruszonym podczas obrad plenarnych konferencji był kryzys w strefie euro i jego implikacje dla doktryny i polityki integracyjnej Polski. Odnosząc się do tych zagadnień prof. zw. dr hab. Kazimierz Łastawski omówił stosunek Polski wobec procesów integracyjnych w Europie w XXI w. Dr Tomasz Kubin z kolei scharakteryzował członkostwo Polski w Unii Gospodarczej i Walutowej jako dylemat polskiej polityki integracyjnej. Wreszcie dr Rafał Riedel przedstawił kryzys w strefie euro w kontekście problemu *equilibrium* legitymizacyjnego w systemie Unii Europejskiej.

Następnie obrady zostały podzielone na trzy panele tematyczne. W pierwszym z nich omówiono stosunek Polski do wyzwań nowego regionalizmu w Europie Środkowej, Północnej oraz Wschodniej. Dr hab. Anna Szczepańska-Dudziak scharakteryzowała dyplomację ekonomiczną Polski oraz związane z tym dylematy w stosunkach z Rosją, Ukrainą oraz Białorusią, dr Michał Łuszczuk omówił niedostatki polskiej dyplomacji naukowej wobec Arktyki, natomiast dr Sebastian Kubas podjął próbę porównania polityki sąsiedzkiej Polski oraz Węgier.

W panelu drugim kontynuowano temat uwarunkowań, celów oraz metod polskiej polityki zagranicznej. Dr Robert Radek omówił wpływ funkcjonowania rządów mniejszościowych na politykę zagraniczną Polski, dr Łukasz Wawrowski dokonał analizy rywalizacji partyjnej jako czynnika determinującego polską politykę zagraniczną, dr Kazimierz Gołosz wskazał na główne elementy i wyzwania polskiej polityki kulturalnej, wreszcie mgr Tomasz Pawłuszko scharakteryzował zagadnienia związane z rozwojem ośrodków eksperckich w Polsce i ich wpływem na działalność zewnętrzną.

Panel trzeci został poświęcony implikacjom kryzysu strefy euro dla polityki integracyjnej RP. Dr Krzysztof Nowakowski, odnosząc się do tych zagadnień, wskazał wpływ kapitalizmu państwowego na ewolucję środowiska międzynarodowego, dr Grzegorz Balawajder omówił sposób funkcjonowania strefy Schengen na polskiej granicy wschodniej w kontekście bezpieczeństwa UE. Kończąc tę część obrad dr Spasimir Domaradzki rozważył pozytywne i negatywne strony umowy stowarzyszeniowej Ukrainy z Unią Europejską.

Ostatnia część konferencji, ponownie w formie obrad plenarnych, została poświęcona dylematom polityki zagranicznej Polski na kierunkach pozaeuropejskich. Dyskusję na ten temat rozpoczęła dr Teresa Rduch-Michalik, która przedstawiła główne założenia polityki zagranicznej Polski w świetle Strategii Polityki Zagranicznej RP wobec pozaeuropejskich krajów rozwijających się. Prof. dr hab. Rafał Ożarowski ocenił aktywność polskiej dyplomacji w świecie arabskim, dr Joanna Dyduch podjęła próbę analizy porównawczej stosunków polsko-izraelskich i niemiecko-izraelskich w świetle europeizacji, natomiast prof. dr hab. Renata Gałąj-Dempniak omówiła rzadko podejmowany temat współpracy polsko-japońskiej i polsko-południowokoreańskiej w świetle prasy japońskiej. Dwa ostatnie referaty, mgra Tomasza Okraski oraz mgr Justyny Łapaj, poświęcone zostały odpowiednio relacjom i dylematom polsko-chińskim, w tym szansom i zagrożeniom dla Polski związanym z wzrastającą potęgą Chin oraz wyzwaniom i problemom występującym w relacjach Polski z państwami Ameryki Łacińskiej.

Reasumując, należy stwierdzić, że w czasie obrad wygłoszonych zostało prawie 40 referatów, których tematy związane były z najbardziej istotnymi kwestiami i dylematami polskiej polityki zagranicznej na początku drugiej dekady XXI w. W ocenie uczestników konferencji, zarówno wygłoszone referaty, jak i dyskusja, były niezwykle interesujące i stojące na wysokim poziomie merytorycznym. Sformułowano wiele ciekawych tez i postawiono wiele pytań, które mogą i powinny inspirować do dalszych badań.

Niezwykle ważnym efektem konferencji była możliwość dyskusji, wymiany poglądów, a nawet spory na tematy związane z poszczególnymi aspektami polityki zagranicznej Polski, zarówno w wymiarze bilateralnym, jak i w relacjach wielostronnych w ramach głównych kierunków aktywności kraju. Jeden z generalnych wniosków formułowanych w czasie konferencji zawierał się w stwierdzeniu, że nowe elementy występujące w środowisku międzynarodowym Polski na przełomie pierwszej i drugiej dekady XXI w. nie wpłynęły na zasadniczą zmianę dotychczasowych celów i kierunków polityki zagranicznej RP. Jednakże ich następstwem było pojawienie się w polityce zagranicznej kraju nowych dylematów związanych z koniecznością dokonywania przez decydentów polskiej polityki zagranicznej trudnych wyborów – między kontynuacją dotychczasowej polityki a jej modyfikacją i zakresem tej modyfikacji. Efektem wspomnianej modyfikacji były nowe akcenty w polskiej polityce zagranicznej w omawianym czasie. Wymiernym efektem konferencji będzie publikacja, w której zamieszczone zostaną wszystkie

wygodzone referaty. Konferencja była także ważnym wydarzeniem – forum pozwalającym na zacieśnianie więzi wśród polskich badaczy polityki zagranicznej kraju i stosunków międzynarodowych. Organizatorzy konferencji mają nadzieję na przynajmniej częściowe „przełożenie się” głównych wątków referatów i dyskusji na praktykę polskiej polityki zagranicznej, specjalnym gościem konferencji była bowiem dr Justyna Michalak, doradca sekretarza stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów RP z Biura Pełnomocnika Prezesa Rady Ministrów ds. Dialogu Międzynarodowego.